

„Magyar költők hol vótatok...?”

Mirk László csángó versgyűjteménye²⁶²

Ezt kérdezi a Klézsén élő Duma István András, a Kárpátok övezte táj magyar költőitől, *Árváknak* című versében, szemükre hányva, hogy „*Rólunk semmit sem tudtatok...*” Pedig hát íme a bizonyosság, a Mirk László csíkszeredai tanár válogatásával és szerkesztésében, immáron bővített kiadásban is megjelent versantológia. Az ezredforduló idején megjelent első összeállítás előszavában azt írtam az akkor 62 csángó témájú verset tartalmazó kötetéről (Mirk vál. 2001), hogy „alkalmasint még férne bele”, s lám, az eltelt tizenhat esztendőben Mirk tanár úr nem tétlenkedett, tovább gyűjtötte a bizonyítékokat, a moldvai magyarokkal foglalkozó verseket. A most megjelent antológia ugyanannyi (18) moldvai népdalt, de részben más válogatással, tizeneggyel több, moldvai magyarok sorsát felmutató verset tartalmaz.

Ötvenkét költő hetvenhárom verse a néhány százézeres népcsoportról, amelynek talán harmada, ha még beszél magyarul és talán néhány százan lehetnek közöttük, akik el is tudnák olvasni – ha hozzájutnának – ezeket az anyanyelvükön írt verseket. De hát Madách Imre sem annak a háromnak – Ádámnak, Évának és Lucifernek – írta az *Ember tragédiáját*, akikről szól, hanem mindnyájunknak, az emberiségnek. Mirk László moldvai magyarokról összeállított versgyűjteménye sem csángóföldi testvéreinknek szól – elsősorban. Pedig fontos, nagyon fontos lenne, hogy ők is megismerjék. De ehhez hiányzik az a felelős értelmiségi réteg, amely közvetíthetné hozzájuk a versek üzenetét. De még ha a néhány tucatnyi, anyanyelvünket fakultatív módon oktató moldvai magyar tanárhoz el is jutna, el is juthatna ez a könyv, az is csak valamelyest erősíthetné a moldvai magyarság önismeretét. Pedig erre igen nagy szükség lenne, ott a Szeret mentén, a Tázló, a Tatros és a Moldvai partjainál. Hogy ha már nem tapasztalják, legalább olvassák, vagy ha nem olvassák, legalább halljanak róla – ünnepeiken, vetélkedőiken, alkalmi irodalmi műsorokban. Hogy mégse legyen a „magyar költők” hangja pusztába kiáltott szó.

Mert ez a 101 vers történelmi adatokat is közöl arról a tájról és népéről. A legendás kezdetekről, Moldva megalapítása előtti időkről Arany János verseli meg a tartomány tatároktól való megszabadításának mondáját, amikor a Lajos király parancsára Moldvában harcoló Lackfi Endrét, Erdély vajdáját a váradi sírjából életre kelt Szent László király ércszobra segíti győzelemre. Fel-felvillan egy-egy morzsa a moldvai magyarok történelméből, akik „...*bibliát fordítanak*”, ahol olyan magyar falvakat lehet találni, akikről „*tizenhét esztendeje nem gondoskodott pap...*”, legföljebb a *velük bolyongó* páter Zöld Péter, aki „*hosszú bujdosásra jött vót bé*

262 101 vers és ének a moldvai magyarokról. Válogatta Mirk László, illusztrálta Ádám Gyula. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár 2017.

Módvába”. Találkozunk Fazekas Mihállyal, a Ludas Matyi költőjével, aki azokról az időkről ír, amikor I. Ferenc császár beavatkozott az orosz–török háborúba, egy időre megszállta Moldva északi részét, s a kutatás számára rendkívül értékes térkép-felvételeket és összeírásokat készítettett, s mint verséhez fűzött lábjegyzetből kitűnik csapatával hetekig állomásozott a ma is magyar népeességű Trunk község határában. El egészen a 20. századig, amikor az állami iskolahálózat megteremtésével a sok kicsi csángómagyar gyermeknek „*oláh nyelvbe törték zsenge magyar nyelvét...*”, amint Jász Viktor néven publikáló Libisch Győző elpanaszolja *Az ördög nyelve* című versében.

De mert költői alkotások gyűjteménye ez a könyv, a versek legtöbbször az érzelmek világát tükrözi: a csángók alakját felmagasztalja, sorsukat pedig megsiratja. Az előbbire szép példa Magyarai Lajos *Csángó lányról* szóló verse:

*Szemre törékeny, alakuló teste
egyetlen perdülő munkamozdulat,
tán az öröklét magvait ássa el itt,
a Szeret mellett, a szürke ég alatt.*

Vagy Lakatos Demeter híressé vált versének *apója*, aki a költő emlékei szerint kézenfogva magyarázta neki, *kicsike* unokájának a csángó identitás akkor még elevenen élő lényegét, nevezetesen hogy ott, „*hol a nap leszentül*”, „*ott vagyand a műk országunk...*”

A kötet legtöbb versének témája a moldvai magyarok sorsa miatti siralom. Mert ez a sors olyan, miként Eszeteró István fogalmazta *Csángók* című versében: „*Mint-ha vadászterület volna a nemzet, a nép*”. Vagy ahogyan Duma-István András érzi *Én országom Moldováról* szólva:

*Szájom bé van dugva
Szemem el burkolva
Nem tudnak meg értni
Nyelvemen beszélni*

Hiszen, mint Ferencz Imre írja a *Csángókról* szóló versében:

*nyelvünk romlik szakadozik
drága vásznát-szövetét
idegen anyaggal
foldozgatjuk*

Az 52 költő többsége egyetlen verssel szerepel a kötetben, bár többen is vannak, akik megérdemelnének többet is, de akkor az antológia túllépné a sorozatcím által megszabott számot. Néhány költő esetében azonban kivételezett a kötetet összeállító Mirk László. Természetes, hogy több művet is beválogatott a moldvai magya-

rok közül való költők verseiből, így a szabófalvi Lakatos Demetertől öt, a somoskai Demse Mártontól három, a klézsei Duma-István Andrástól négy, a lujzikalagori Gábor Feliciától kettő, a magyarfalusi Iancu Laurától öt, és a bukovinai Hadikfalván született Tamás Menyhértől két verset olvashatunk. Rajtuk kívül a bukaresti – majdnem csángó – Czegő Zoltán (2) és Ferencz Imre (4), a Moldvai Magyarság folyóiratot alapító Ferenczes István (5), a Garam-menti Nagyölvedről való Garai István (3), a nagyenyedi Jékely Zoltán (2), a napokban elhunyt nagygalambfalvi Kányádi Sándor (4), valamint a Budapesten született Kovács István (2) és Lezsák Sándor (3) kapott a kötetben egynél több helyet. Az 52 költő egytizede tehát a moldvai-bukovinai „csángó”; szeretik szülőföldjüket, s ezt az érzést – olykor döcögve, helyes írást nem ismerve – meg is vallják verseikben:

*Szebb falu földön nem lehet,
amit elhattam én hon,
hul foly Moldva és Szeret
a virágos tájakon.*

– írja Lakatos Demeter. Duma-István András „gyönyörű csángó népéről” énekel, de kétségbeesve jajdul fel, mert:

*Temetőkbe siraink
Nem tudnak nyugodni
Megértük a hótakat
El fogjuk lesz tagadni*

Végül pedig könyörgőre fogja, hiszen a moldvai magyarok évszázadok óta egyebet se tesznek, tehetnek, mint könyörögnek – nyelvükön szóló papért, kérésüket meghallgató püspökhöz, pápához, s mert ilyet nem kaptak, leginkább az Úristenhez:

*Hanem tü Kárpátok
Ketté szakagytok
Münköt Moldovába
Veszni ne hagyatok*

De azért kiderül ebből a páratlan versantológiából az is, hogy ha nem is volt a moldvai magyaroknak értelmiségük, ha papjaik üldözték is anyanyelvüket, ha a magyar állam külső vagy belső okokból csak ritkán törődött velük, mindig voltak és vannak a magyar költők és tudósok között, akik – bár fegyvertelenül, de a nekik is szánt sorsot felismerve – hangot adtak, szót emeltek csángó testvéreikért. Ők azok, akikről a közülük való, vagy más, róluk író költők megemlékeznek: Domokos Pál Péter, Kalós Zoltán, Gegő Elek, Zöld Péter... és mások, egészen Szent Lászlóig, Szent Istvánig.

A moldvai magyarok sorsát eddig főként tudományos területekről, a néprajzi, nyelvészeti, történeti irodalomból ismerhette meg, akit érdekelt ez a sors. Most a

költészet világából érkezik a hírük, s – egy kis túlzással – a valóság égi másával ismerkedhetünk meg Mirk László *101 vers és ének a moldvai magyarokról* című kötetéből. Bizony, vádolnak ezek a versek. Vádolnak, de fel is emelnek. Bennük van fedélékenységünk, önmagunkkal szembeni tehetetlenségünk. Vádolják azokat, akik ide juttatták moldvai magyar testvéreinket, de vádolnak bennünket is, akik oly sokszor megfeledkeztünk róluk. Ám fel is emelik az elnyomott, kisémmizett, édesanyjuk nyelvétől is megfosztott csángókat. Felemelik őket, nemcsak az egyetemes magyar irodalomba, de a ki tudja hol lakó Istenhez is, akit anyanyelvükön templomaikban nem is dicsérhetnek. Sorsuknak meg kell érinteni mindnyájunkat: ökölbe szorul a kezünk, feltámad a lelkiismeretünk. Ferencz Imre teszi fel Urunkhoz szólva, a sokunkban megfogalmazódó kérdést *Csángók* című versében:

*Kinek az érdeke hogy általunk
egy más nemzet vallja magát híveidnek Uram
szeress minket a Szeret partján
és szabadíts meg a gonoszaktól
akik ellenünk vétkeznek...*